

Un fragment din tezaurul monetar medieval de la Teaca (jud. Bistrița-Năsăud)

Livia CĂLIAN,
Corneliu GAIU

Cea dintâi atestare documentară a localității datează din 23 septembrie 1318 odată cu înregistrarea primului „*plebanus de Theka vicearchidiaconus de Ozd*”¹, trimis ca martor din partea capitlului de Alba Iulia pentru hotărârea și predarea către magistratul Petru a moșiei Stupini.

Documentele consemnează numele așezării în forme diverse: Theke, Theca, Teke, Thekendorf, Dekendorf, Tyaka, Teaca². Asupra acestui toponim au fost formulate mai multe explicații. Există păreri că acesta provine din grecescul *theka* care înseamnă vas sau cazan, sau că numele așezării își găsește corespondent în toponimul *Deggendorf* întâlnit în Bavaria, ceea ce ar indica o colonizare a satului cu populația venită din această zonă a Germaniei³. Alții au explicat numele localității după cel al familiei maghiare Teke, fiind formulată și ipoteza originii românești a satului⁴. Oricare ar fi suportul acestuia este evident că, în coagularea habitatului medieval al localității și în aspectul său urbanistic, prezența elementului germanic și-a pus amprenta în mod accentuat.

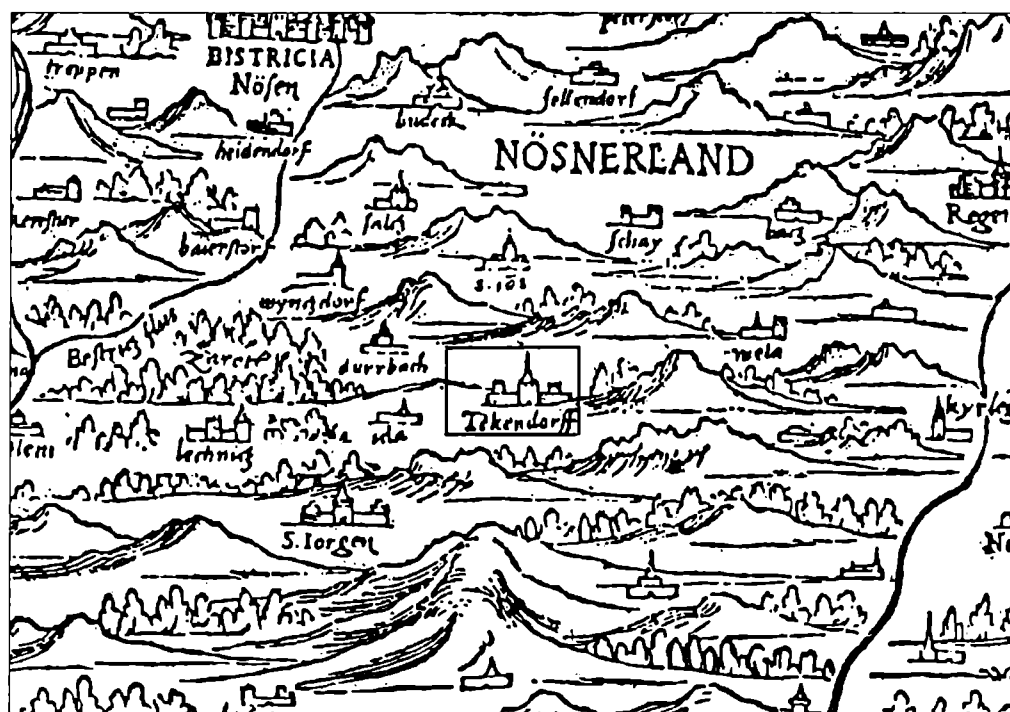

Fig. 1 Ținutul Nösnerland în Harta elaborată de Honterul la 1532

¹ *Urkundenbuch*, vol. I, nr. 361, p. 336-337.

² Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. II, EA, București, 1966, p. 185.

³ Ilse Schließleder-Fronius, *Tekendorf in Nordsiebenbürgen Ortsmonographie*, p.

⁴ Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomastice*, București 1933, p. 53.

Moșia, care a intrat în componența comitatului Cluj a făcut parte dintre posesiunile aparținătoare familiei nobiliare Kokenys-Renold⁵. În anul 1339 capitlul din Alba Iulia întărea stăpânirea moșiei Teaca pe seama nepoților voievodului Transilvaniei, Thomas⁶ și fratelui său Simon⁷. De la aceștia moșia a trecut în stăpânirea lui *Nicolaus de Salgo*, în anul 1422⁸, pentru ca în anul 1443 mai multe moșii din această zonă a voevodatului Transilvaniei să fie donate de către regele Ungariei lui Iancu de Hunedoara⁹.

Cu toate că statutul așezării nu era unul privilegiat și că aparținut unor feudali, localitatea situată pe unul din drumurile care lega Bistrița prin Reghin de sudul Transilvaniei și cu târgurile din Câmpia Transilvaniei, a crescut din punct de vedere economic și demografic, obținând statutul de târg¹⁰. Seria de înlesniri și libertăți acordate Tecii de către Petrus de Zob – care primea această moșie, alături de alte sate din această zonă, din partea lui Matei Corvin în anul 1458 – prin diploma acordată la 29 octombrie 1486, au fost de natură să favorizeze dezvoltarea localității și să aducă prosperitate locuitorilor săi. Privilegiul acorda locuitorilor așezării o serie de libertăți care apropia Teaca de statutul așezărilor libere din districtul Bistriței, respectiv de a-și alege singur judele, de a se așeza unde doresc, fără nici o îngădare. În schimbul unei taxe anuale de 60 de guldeni, un gulden pe fiecare gospodărie, locuitorii erau scutiți de clacă. De asemenea erau scutiți de a întreține și găzdui slujbașii stăpânului moșiei¹¹. Aceste privilegii au fost în urmă confirmate în 1531, 1567, 1594, 1632 și 1654. Prin același act se acorda și dreptul de a ține două târguri anuale, la 1 mai, respectiv la 27 iunie¹².

În toată perioada evului mediu, la Teaca sunt înregistrați meșteșugari și comercianți care ajung să concureze pe bistrițeni, dând naștere la unele dispute, reflectate de documentele vremii. La 1403 este menționată prezența unui meșter curelar „*Leonardus corrigator*” iar în anul 1456 apare un meșter pantofar¹³, pentru ca, în 1484, să se înregistreze o breaslă a pantofarilor formată din patru meșteri¹⁴. În 1546 era constituită o breaslă a dogarilor, iar în 1568 alta a olarilor care aveau permisiunea de a-și vinde produsele în districtul Bistriței¹⁵. Pentru aplanarea diferendelor dintre dogarii din Bistrița și cei din Teaca s-a făcut apel la juzii din Sibiu, Bistrița și Teaca pentru reglementarea comerțului cu produsele realizate.

Un document din anul 1580 consemnează funcționarea în Teaca a unui număr de cinci bresle: a croitorilor, dogarilor, blănarilor, măcelarilor și fierarilor, toate aflate în subordonarea celor din Bistrița ale căror statute și reglementări le respectă. Pentru a le apăra interesele, aceștia vărsau anual 20 de denari în contul bistrițenilor¹⁶.

O descriere a târgului Teaca apare în lucrarea lui Johannes Troster, *Das Alt und neu Teutsche Dacia*, publicată la Nürnberg în anul 1666. Aici Teaca este înregistrată ca un târg așezat între dealuri înalte și străbătut de un curs de apă. Localitatea avea, conform informațiilor menționate, un număr de 100 de case, cu biserica și școala în centrul așezării, înconjurate de un zid de incintă și alte clădiri. Pe o înălțime înspre Pinticu exista o cetate de refugiu în caz de pericol¹⁷.

Sunt remarcate amplele culturi de pomi fructiferi și de viță de vie care acoperă hotarul târgului Teaca.

Este menționat și faptul că atât Teaca cât și alte așezări din ținut au fost trecute prin foc de expediția transilvăneană a lui Ali Pașa, din anul 1661.

⁵ La 1228 este menționat documentar „Comitis Coquinus” care stăpânea moșiile Viile Tecii, Teaca, Logig, iar în 1315 și Ocnița, Comlod și Milaș (*Urkundenbuch*, vol. I, nr. 48 și 317; Hermann Fabini, *Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburg und Dorfkirchen*, vol. I, Hermannstadt – Heidelberg 1999, p. 739).

⁶ *Urkundenbuch*, vol. I, nr. 499.

⁷ *Urkundenbuch*, vol. III, nr. 157.

⁸ *Urkundenbuch*, vol. IV, nr. 574, p. 159.

⁹ *Urkundenbuch*, vol. V, nr. 2453, p. 112.

¹⁰ Cea dintâi menționare a unui târg anual la Teaca datează din anul 1361 (Geront Nussbächer, *Aus der Vergangenheit von Tekendorf, Aus Urkunden und Chroniken*, editura Kriterion, București 1981, p. 59). În anul 1456 Teaca apare în documente sub denumirea de „oppidum” – târg.

¹¹ *Ibidem*, p. 58.

¹² *Ibidem*.

¹³ Ilse Schleißleder-Fronius, *op. cit.*, p. 105.

¹⁴ *Ibidem*, p. 106.

¹⁵ Geront Nussbächer, *op. cit.*, p. 59.

¹⁶ *Urkunden-regesten aus dem Archiv der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*, vol. III, Köln-Weimar-Wien, 1995, nr. 4812-4813, p. 339-340.

¹⁷ Geront Nussbächer, *op. cit.*, p. 57.

Există și alte elemente care atrag atenția asupra acestei localități în evul mediu. Deja la 1403 este menționată existența unei școli slujite de către „*magistro Jacobo in Theca scholarum rectore*”¹⁸. Târgoveții din Teaca, pe de altă parte, trimiteau copiii să învețe la școli prestigioase. Încă de la 1560 sunt înregistrați studenți, provenind de la Teaca, la Universitatea din Viena¹⁹. În 1544 și anii următori, matricolele gimnaziului *Honterus* din Brașov consemnează șase tineri din Teaca aflați la studii acolo.

Unul dintre ei, *Leonhard Untsch*, urma apoi la universitățile din Wittenberg, Padova și Roma, devenind poet la curtea lui Cristoph Bathori, în 1581. Alte personalități ale umanismului transilvănean, plecate din Teaca, au fost *Georgius Deidricus*, magistrul în arte, umanist și poet, *Gallus Rohrmann*, preot în Bistrița, umanist și pedagog²⁰.

Un alt element care vine să confirme poziția ocupată de o localitate bogată, Teaca, în peisajul epocii, este legată de faptul că la 1402 judele Bistriței, Petrus Kretschmer achiziționa de la Margareta, soția greavului Bartolomeu din Teaca, Jacob rectorul școlii din Teaca și Leonhard curelarul, o casă în oraș cu suma de 1000 de florini²¹.

Dacă în anul 1610, în urma epidemiei de holeră provocată de trupele lui Basta și care a decimat populația întregului ținut, Teaca a rămas cu un număr de doar 33 de gospodării, refacerea a fost rapidă: în anul 1666 erau deja 100 de familii, la sfârșitul secolului se ajunge la 200 de gospodării, pentru a scădea din nou, din cauza războaielor, și epidemiilor, în anul 1720, la 96 de familii²². Recensământul din anul 1750 înregistrează un număr de 281 de familii cu 1326 locuitori, pentru ca la 1850 să fie 393 de gospodării care cuprindeau 1675 de persoane: 1220 de sași, 239 unguri, 73 români, 137 țigani; pe confesiuni situația era următoarea: evanghelici 1213, reformați 180, romano-catolici 211, greco-catolici 66. În 1898 se ajunge la 2360 de persoane: 1126 sași, 599 maghiari, 451 români și țigani, 184 evrei, armeni și alții.

O serie de catastrofe naturale, epidemii și invazii au afectat în mai multe rânduri populația târgului. La 24 iunie 1508, Valea Dipșei a inundat așezarea, în 1602 pesta a decimat populația, în 1657 o invazie turcească a trecut prin foc așezarea și a luat mai multe persoane în sclavie²³.

Cu toate perioadele de stagnare și decădere a unor meșteșuguri, Teaca se menține ca un centru spre care gravitau satele din jur. Așezarea își menține multă vreme statutul de târg „*mezőváros*” cum apare în documente din secolele XVIII sau XIX. În 1765, în Teaca a fost instalat un escadron al armatei imperiale. Pentru aceștia au fost amenajate: locuințe pentru ofițeri, magazine, cazarmă pentru soldați și grajduri pentru cai, în mai multe locații. Prezența și întreținerea acestora a contribuit la revitalizarea activității economice și sociale a localității²⁴.

Datele despre tezaur sînt extrem de zgîrcite, piesele ajungînd la actualul proprietar la a treia mînă. A fost descoperit în vara anului trecut la o lucrare de nivelare a terenului, pentru construirea unei case pe una din ulițele localității Teaca, nu departe de cimitirul evanghelic. Descoperitorii au împărțit captura între ei, monetele fiind depuse se pare într-un vas. În cealaltă jumătate, vîndută la un colecționar din Mureș, erau, din cele relatate, doar groși.

Cele 79 de monede studiate în prezentul articol confirmă structura tezaurului monetare specifice secolului al XVI-lea, atât de comune pentru teritoriul transilvan. Cronologic, monedele sunt cuprinse între sfârșitul sec. al XV-lea (prima monedă este de la Matei Corvinul) și 1599, deci în anul de mare cumpănă, când Transilvania a fost cucerită de Mihai Viteazul, principele Țării Românești. Dacă acest lot ar constitui întregul tezaur, am putea afirma cu certitudine că îngroparea sa este strâns legată de acest eveniment politic. Dar cum nu știm datarea celorlalte monede care au fost înstrăinate după descoperire, nu ne putem pronunța asupra acestui aspect.

¹⁸ *Urkundenbuch*..., vol. III, nr. 296.

¹⁹ Geront Nussbächer, *op. cit.*, p. 59.

²⁰ Ilse Schleißleder-Fronius, *op. cit.*, p. 291. În lucrarea acesteia sunt înregistrați un număr de 23 de studenți din Teaca, între mijlocul secolului al XV-lea și sfârșitul secolului al XVI-lea, la universitățile din Viena (4 studenți), Cracovia (9 studenți), Wittenberg (3 studenți), Padova (2 studenți), Roma (1 student), Freiburg (1 student), Basel (1 student), Strasburg (2 studenți).

²¹ Otto Dahinten, *Geschichte der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*, editura Böhlau, Köln-Wien, 1988, p. 316; Gheorghe Măndrescu, *Arhitectura în stil Renaștere la Bistrița*, Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 18.

²² Ilse Schleißleder-Fronius, *op. cit.*, p. 127-128.

²³ Geront Nussbächer, *op. cit.*, p. 60.

²⁴ Charles Boner, *Siebenbürgen, Land und Leute*, Leipzig 1868, p. 397, apud, Ilse Schleißleder-Fronius.

În ceea ce privește componența tezaurului, ea are, așa cum spuneam și mai sus, structura caracteristică tezaurilor monetare transilvane din sec. XVI. Mai mult de jumătate din piese sunt denari (45 buc.), restul fiind triplu groși (21 buc.), groși (3 buc.), jumătate de groș (6 buc) și helleri (4 buc.).

Monedele au fost emise pentru Ungaria de ultimii săi regi independenți (Matei Corvinul, Vladislav al II-lea Jagiello, Ludovic al II-lea Jagiello) iar după Moháci de împărații Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană în calitate de regi ai Ungariei (Ferdinand I, Maximilian II și Rudolf II). Este de remarcat faptul că toate monedele emise pentru Ungaria au fost bătute la Kremnica. Pentru Boemia avem 3 monede, toate de la Ferdinand I. Monedele pentru Polonia și teritoriile pe care le stăpânea (Gdansk, Riga și Lituania) au fost emise de Alexandru, Sigismund I, Ștefan Báthori (principele Transilvaniei) și Sigismund al III-lea Wasa. Pentru Prusia avem o singură monedă de la Albert I. Mai există câteva monede care nu au putut fi precis date sau stabili emitentul din cauza stării lor de conservare precare.

Din această simplă trecere în revistă a emitenților și a țărilor de proveniență a monedelor putem susține afirmația că acest fragment de tezaur are structura tezaurilor transilvane din epocă. Fără îndoială, monedele proveneau din activitatea comercială din zonă dacă ținem seama de așezarea târgului Teaca în apropierea graniței cu Moldova, dar și cu o strânsă legătură cu spațiul european patronat de regii maghiari și mai apoi de Casa de Habsburg.

Fiind monede comune, majoritatea excelent conservate, ele nu ridică probleme deosebite de interpretare, cu o singură excepție. Este vorba de monedele notate în Catalog²⁵ la pozițiile 27-29, date între 1577-1578, trei denari pentru Ungaria. așa după cum ne spun anii. Ele ar fi trebuit emise de către Rudolf al II-lea a cărui domnie începe la 1576. Cu toate acestea, pe aversul acestor monede găsim clar înscris numele lui Maximilian al II-lea, mort la acea dată de aproape 2 ani. Există două explicații pentru aceste monede. Prima ar fi că monetarul nu a știut de schimbarea de domnie, lucru exclus în opinia noastră pentru că monetăria de la Kremnica era monetărie imperială, și este imposibil de admis că oficialii acesteia să nu fi fost la curent cu evenimentele politice sau să nu fi avut timp să schimbe stanța monetară cu portretul și titlul noului suveran, timp de 2 ani. Prin urmare, cum se explică totuși existența a 3 monede cu acest "defect" într-o aglomerare monetară cum este acest tezaur. O posibilă explicație plauzibilă este că aceste monede sunt falsuri manufacturate și în circulație într-o zonă periferică a imperiului, posibil chiar în zona Teaca. Cum intenția de teaurizare este evidentă prin limitele cronologice ale acestui fragment din tezaur (1486-1599, prin urmare mai mult de un secol), este posibil ca proprietarul să fi intrat în posesia lor fără a controla valabilitatea milesimului și a emitentului, după care monedele au fost teaurizate la scurt timp, fără ca cineva să fi observat fraudă. Falsificarea de monedă era un lucru curent în Evul Mediu și prin consecințele dezastruoase pe care le producea în economie și pedepsele erau pe măsură. Dar asprimea pedepselor nu a oprit această practică pe tot parcursul epocii despre care vorbim.

Catalogul tezaurului monetar de la Teaca

Ungaria

MATEI CORVINUL (1458-1490)

1482-1486

1. Denar; Ar.; 15,9x15,9 mm; g=0,301 gr; a=11; pl. I/1;

Av.: cerc perlat, circular: **M·MATHIE·R·hvNGHR**; în câmp: scut sfertuit; în cartierele 1 și 2 stema Ungariei; în cartierul 3 stema Dalmației; în cartierul 4 leul Corvinilor; în inimă scut încărcat cu stema familiei Huniade – corbul cu inel în cioc;

Rv.: cerc perlat; circular: **PATRON hVnGHR**; în câmp: Fecioara cu Pruncul;

VLADISLAV II JAGIELLO (1490-1516)

Probabil 1511

2. Denar; Ar.; d=15,8x15,7 mm; g=0,497 gr; a=2; pl. I/2;

Av.: circula: **WLADISLAI·R·VNGARIE** (milesimul ilizibil, dar probabil 1511); în câmp: stema Ungariei, vulturul Poloniei și...

Rv.: circular: **PATRONA VNGARIE**; în câmp: Fecioara cu Pruncul; de o parte și alta **K B**;

²⁵ Catalogul este organizat pe țări, emitenți și cronologic.

3. Jumătate de groș; Ar.; d=17,2x18,2 mm; g=0,724 gr; a=6; pl. I/3;
Av.: cerc continuu; circular: **LVDOVICVS:R:VNG BO +**; cerc continuu; în câmp: vulturul polonez;
Rv.: cerc continuu; legenda ilizibilă cu excepția milesimului **1526**; în câmp: coroană deschisă.
4. Jumătate de groș; Ar.; d=17,1x17,0 mm; g=1,128 gr; a=12; pl. I/4;
Av./Rv. idem Cat. 3.

FERDINAND I (1526-1564)

1538

5. Denar; Ar.; d=14,9x15,6 mm; g=0,574 gr; a=7; pl. I/5;
Av.: cerc perlat; circular: **FERDINAND·D·G·R·VNG·1538**; cerc perlat; în câmp: scut încărcat cu stema Ungariei (cartierele 1 și 2); în cartierul 3 stema Dalmației iar în cartierul 4 leul Boemiei; în inimă, scut încărcat cu stema Austriei;
Rv.: cerc continuu; circular: **PATRONA VNGARIE**; cerc continuu; în câmp: Fecioara cu Pruncul; de o parte și alta **K B**;

1545

6. Denar; Ar.; d=15,1x15,2 mm; g=0,525 gr; a=11; pl. I/6;
Av./Rv. idem Cat. 5 dar pe Av. milesimul **1545**;

1547

7. Denar; Ar.; d=15,6x14,6 mm; g=0,650 gr; a=5; pl. I/7;
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1547**;

1550

8. Denar; Ar.; d=15,0x15,3 mm; g=0,472 gr; a=2; pl. I/8;
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1550**;
9. Denar; Ar.; d=15,7x15,6 mm; g=0,238 gr; a=12; pl. I/9;
Av./Rv. idem Cat. 8;
10. Denar; Ar.; d=15,8x14,9 mm; g=0,443 gr; a=4; pl. I/10;
Av./Rv. idem Cat. 8;

1551

11. Denar; Ar.; d=15,5x15,2 mm; g=0,437 gr; a= 6; pl. I/11;
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1551**;

1552

12. Denar; Ar.; d=14,2x14,2 mm; g=0,598 gr; a=2; pl. I/12
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1552**;

1555

13. Denar; Ar.; d=14,8x15,9 mm; g=0,469 gr; a=11; pl. I/13;
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1555**;

1556

14. Denar; Ar.; d=15,4x15,4 mm; g=0,510 gr; a=4; pl. I/14;
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1556**;

1558

15. Denar; Ar.; d=15,6x16,3 mm; g=0,412 gr; a=7; rebătută; pl. I&15;
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1558**;

1560

16. Denar; Ar.; d=15,7x15,2 mm; g=0,451 gr; a=12; pl. I/16;
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1560**;
17. Denar; Ar.; d=15,9x15,4 mm; g=0,451 gr; a=12; pl. I/17;
Av./Rv. idem Cat. 16.

1564

18. Denar; Ar.; d=14,9x15,8 mm; g=0,417 gr; a=3; pl. I/18;
Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. milesimul **1564**;

19. Denar; Ar.; d=16,2x15,0 mm; g=0,396 gr; a=9; pl. I/19;

Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. lipsește milesimul.

20. Denar; Ar.; d=14,3x14,8 mm; g=0,457 gr; a=11; pl. I/20;

Av./Rv. idem Cat. 5, dar pe Av. lipsește milesimul.

MAXIMILIAN AL II-LEA (1564-1576)

1568

21. Denar; Ar.; d=15,5x15,7 mm; g=0,483 gr; a=9; pl. I/21;

Av.: cerc continuu; circular: **MAX-II-D-G-E-RO-I-S-AV-G-HV-B-R**; cerc continuu; în câmp: scut sfertit; în cartierele 1și 2 stema Ungariei; în cartierul 3 stema Dalmației; în cartierul 4 stema Boemiei; în inimă scut încărcat cu stema Austriei; scutul mare este timbrat de milesimul **1568**;

Rv.: cerc continuu; circular: **PATRONA VNGARIE**; cerc continuu; în câmp Fecioara cu Pruncul; în părți **KB**;

1569

22. Denar; Ar.; d=15,8x15,7 mm; g=0,464 gr; a=2; pl. II/22;

Av./Rv. idem Cat. 21 dar cu milesimul **1569**;

23. Denar; Ar.; d=14,0x15,9 mm; g=0,526 gr; a=5; pl. II/23;

Av./Rv. idem Cat. 22.

1570

24. Denar; Ar.; d=15,8x15,4 mm; g=0,376 gr; a=7; pl. II/24;

Av./Rv. idem Cat. 21 dar cu milesimul **1570**;

1575

25. Denar; Ar.; d=16,8x16,5 mm; g=0,526 gr; a=3; pl. II/25;

Av./Rv. idem Cat. 201 dar cu milesimul **1575**;

1576

26. Denar; Ar.; d=15,8x15,1 mm; g=0,616 gr; a=11; pl. II/26;

Av./Rv. idem Cat. 21 dar cu milesimul **1576**;

1577

27. Denar; Ar.; d=14,9x15,0 mm; g=0,403 gr; a=12; pl. II/27;

Av./Rv. idem Cat. 21 dar cu milesimul **1577**;

1578

28. Denar; Ar.; d=15,9x15,2 mm; g=0,487 gr; a=12; pl. II/28;

Av./Rv. idem Cat. 21 dar cu milesimul **1578**;

29. Denar; Ar.; d=14,3x15,7 mm; g=0,415 gr; a=11; pl. II/29;

Av./Rv. idem Cat. 28.

RUDOLF AL II-LEA (1576-1608)

1580

30. Denar; Ar.; d=14,5x15,2 mm; g=0,487 gr; a=1; pl. II/30;

Av.: cerc continuu; circular: **RVD-II-RO-I-S-AV-G-H-B-R**; cerc perlat; în câmp: scut sfertit; în cartierele 1și 2 stema Ungariei; în cartierul 3 stema Dalmației; în cartierul 4 stema Boemiei; în inimă scut încărcat cu stema Austriei²⁷;

Rv.: cerc continuu; circular: **PATR 1580 HVNG**; cerc perlat; în câmp Fecioara cu Pruncul; în părți **KB**;

1582

31. Denar; Ar.; d=15,1x14,7 mm; g=0,556 gr; a=2; pl. II/31;

Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **158Z**;

²⁶ De fapt, monedele sunt în stare bună de conservare dar exact spațiul destinat milesimului lipsește (s-a rupt fie pe parcursul timpului, fie prin manevrarea neglijentă în timpul descoperirii) sau s-a șters din cauza timpului îndelungat în care s-a aflat în circulație.

²⁷ Flan alunecat; posibil rebătută.

- 1583
32. Denar; Ar.; d=15,2x15,0 mm; g=0,386 gr; a=3; pl. II/32;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1583**;
- 1585
33. Denar; Ar.; d=14,4x14,3 mm; g=0,568 gr; a=1; pl. II/33;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1585**;
34. Denar; Ar.; d=15,4x14,8 mm; g=0,515 gr; a=3; pl. II/34;
Av./Rv. idem Cat. 33.
35. Denar; Ar.; d=13,8x15,5 mm; g=0,438 gr; a=3; pl. II/35;
Av./Rv. idem Cat. 33.
- 1587
36. Denar; Ar.; d=14,5x14,3 mm; g=0,605 gr; a=11; pl. II/36;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1587**;
37. Denar; Ar.; d=15,6x15,1 mm; g=0,436 gr; a=5; pl. II/37;
Av./Rv. idem Cat. 36.
- 1589
38. Denar; Ar.; d=14,7x15,0 mm; g=0,627 gr; a=10; pl. II/38;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1589**;
- 1590
39. Denar; Ar.; d=14,4x14,8 mm; g=0,443 gr; a=4; pl. II/39;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1590**;
- 1591
40. Denar; Ar.; d=14,9x14,1 mm; g=0,595 gr; a=6; pl. II/40;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1591**;
- 1592
41. Denar; Ar.; d=15,2x15,2 mm; g=0,555 gr; a=8; pl. II/41;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **159Z**;
- 1593
42. Denar; Ar.; d=14,8x15,3 mm; g=0,419 gr; a=3; pl. II/42;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1593**;
- 1594
43. Denar; Ar.; d=15,1x15,4 mm; g=0,474 gr; a=4; pl. III/43;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1594**;
- 1599
44. Denar; Ar.; d=14,9x14,9 mm; g=0,453 gr; a=1; pl. III/44;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar cu milesimul **1599**;
- Nedatată²⁸
45. Denar; Ar.; d=15,0x15,4 mm; g=0,443 gr; a=6; pl. III/45;
Av./Rv. idem Cat. 30 dar ultima cifră a milesimului s-a șters.

Boemia

FERDINAND I

- 1563
46. Heller; Ar.; d=14,0x14,3 mm; g=0,412 gr.; unifațetată; pl. III/46;
Av.: cerc perlat; circular: **FER·D·G·RO·IM·1563**· cerc perlat; în câmp: leul Boemiei.
- Nedatate
47. Heller; Ar.; d=13,3x13,8 mm; g=0,343 gr.; unifațetată; pl. III/47;
Av.: legenda ilizibilă; în câmp: leul Boemiei.
48. Heller; Ar.; d=14,9x13,8 mm; g=0,254 gr.; unifațetată; pl. III/48;
Av.: idem Cat. 47.

²⁸ Din cauza circulației ultima cifră a milesimului s-a șters.

ALEXANDRU (1501-1506)

1501-1506

49. Jumătate de groș; Ar.; d=18,3x18,1 mm; g=0,815 gr; a=11; perforat; a făcut probabil parte dintr-o salbă sau a fost folosit ca obol; pl. III/49;
Av.: cerc continuu; circular: **ALEXANDER·DEI·G·REX·+**; cerc perlat; în câmp: acvila poloneză;
Rv.: cerc continuu; circular: **MONETA·REGIS·POLONIE+**; cerc perlat; în câmp: coroană deschisă;
50. Jumătate de groș; Ar.; d=17,1x17,7 mm; g=0,795 gr; a=5; pl. III/50;
Av./Rv. idem Cat. 49.
51. Jumătate de groș; Ar.; d=17,7x18,2 mm; g=0,701 gr; a=3; pl. III/51;
Av./Rv. idem Cat. 49.
52. Jumătate de groș; Ar.; d=17,7x17,6 mm; g=0,742 gr; a=9; pl. III/52;
Av./Rv. idem Cat. 49.

SIGISMUND I (1506-1548)

1530

53. Groș; Ar.; d=22,4x22,8 mm; g=2,054 g; a=3; pl. III/53;
Av.: cerc perlat; circular: **SIGIS·I·REX·PO·DO·IOCI·PRVS** motiv floral; cerc perlat; în câmp: bust dreapta Sigismund I;
Rv.: cerc continuu; circular: **GROSS·COMV·DE·RR·PRVSS·1530** motiv floral; cerc perlat; în câmp: acvila poloneză;

GDANSK

1532

54. Groș; Ar.; d=22,8x22,6 mm; g=1,761 g; a=10; pl. III/54;
Av. idem Av. Cat. 53.
Rv.: cerc continuu; circular: **GROSSVS·CIVI·DANG3·153Z** motiv floral; cerc perlat; în câmp: strma orașului Gdansk;

ȘTEFAN BÁTHORI (1575-1586)

1584

55. Triplu groș; Ar.; d=21,6x21,2 mm; g=2,338 g; a=1; pl. III/55;
Av.: cerc perlat; circular: **STEP·D·G·REX·P·M·D·L·** în câmp: bust dreapta Șt. Báthori;
Rv.: cerc perlat; în câmp: **III/ GROS·ARG/TRIP·REG/POLONIÆ/84** scut și semn de monetărie; cifra III este despărțită de restul legendei de 3 scuturi încărcate cu stema familiei Báthori încadrată de steme Poloniei și ale Lituaniei;

1586

56. Triplu groș; Ar.; d=21,0x20,9 mm; g=2,322 g; a=11; pl. III/56;
Av.: cerc perlat; circular: **STEPHA·D·G·REX·POL·MDL**; în câmp: bust dreapta Șt. Báthori;
Rv.: cerc continuu; în câmp: legendă și steme idem Rv. Cat. 55, dar scutul inferior este încadrat de milesimul **15 86** și inițialele **ID**;

LITUANIA

1582

57. Triplu groș; Ar.; d=21,4x20,8 mm; g=2,369 g; a=1; pl. III/57;
Av. idem Cat. 55;
Rv.: cerc perlat, în câmp: **III/ 15 8Z/ GROS·ARG/TRIP·M·D/LIT·**; cifra III este despărțită de restul legendei de scutul familiei Báthori încadrat de stemele Poloniei și ale Lituaniei;
58. Triplu groș; Ar.; d=20,6x20,7 mm; g=2,419 g; a=10; pl. III/58;
Av./Rv. idem Cat. 55;

1585

59. Triplu groș; Ar.; d=19,8x19,5 mm; g=2,423 g; a=7; pl. III/59;

Av.: idem Cat. 55;

Rv.: idem Cat. 57 dar cu milesimul **15 85** iar **LIT** este încadrat de două frunze de tei;

SIGISMUND AL III-LEA WASA

1591

60. Triplu groș; Ar.; d=19,8x20,2 mm; g=2,328 gr; a=11; pl. III/60;

Av.: cerc perlat; circular: **SIGI·3·D·G·REX·PO·M·D·L·**; în câmp: bust dreapta Sigismund III;

Rv.: cerc perlat; în câmp: **III/GROS·ARG/TRIP·REG·POLONLÆ·**/ două chei încrucișate²⁹, scut încărcat cu leu rampant³⁰ și milesimul **91**; scutul este încadrat de inițialele **IF**; cifra III este despărțită de restul legendei de stema familiei Wasa încadrată de stemele Poloniei și ale Lituaniei;

1593

61. Triplu groș; Ar.; d=20,3x19,8 mm; g=2,469 gr; a=12; pl. III/61;

Av.: cerc șnuruit; circular: **SIGISM·III·D·G·** scut încărcat cu leu rampant **REX·POM·D·L·D·**; în câmp: bust dreapta Sigismund III;

Rv.: cerc perlat; în câmp: **III/GROS·ARG·/TRIP·REG·/POLONI·***inel **93** delta*/*; cifra III este despărțită de restul legendei de scut încărcat cu un element din stema Suediei încadrat de stemele Poloniei și ale Lituaniei;

1594

62. Triplu groș; Ar.; d=20,4x20,3 mm; g=2,432 gr; a=1; pl. III/62;

Av./Rv. idem Cat. 61 dar cu milesimul **94**.

63. Triplu groș; Ar.; d=20,6x20,4 mm; g=2,473 gr; a=12; pl. III/63;

Av./Rv. idem Cat. 62.

64. Triplu groș; Ar.; d=20,5x20,3 mm; g=2,468 gr; a=12; pl. IV/64;

Av./Rv. idem Cat. 62 dar inelul se găsește între cifrele 9 și 4.

1596

65. Triplu groș; Ar.; d=20,4x20,8 mm; g=2,374 gr; a=3; pl. IV/65;

Av.: dublu cerc perlat; circular: **SIGIIIDG POLONIMDL**; în câmp: bust dreapta Sigismund III;

Rv.: dublu cerc perlat; în câmp: **III/GROS·ARG/TR·R·POLO/NI**·scut încărcat cu leu rampant **·96·/I·F·**; cifra III este despărțită de restul legendei de scut încărcat cu un element din stema Suediei încadrat de stemele Poloniei și ale Lituaniei;

66. Triplu groș; Ar.; d=20,7x20,6 mm; g=2,325 gr; a=12; pl. IV/66;

Av./Rv. idem Cat. 65.

67. Triplu groș; Ar.; d=20,2x20,2 mm; g=2,490 gr; a=5; pl. IV/67;

Av.: cerc continuu; circular: **SIG·III·D·G·REX PO M·D·L·96**; în câmp: bust dreapta Sigismund III;

Rv.: cerc continuu; în câmp: **III/GROS·ARG·/TRIP·REG·/POLONLÆ·**/ motiv floral· scut încărcat cu leu rampant · motiv floral·; cifra III este despărțită de restul legendei de scut încărcat cu un element din stema Suediei încadrat de stemele Poloniei și ale Lituaniei;

1598

68. Triplu groș; Ar.; d=20,2x20,5 mm; g=2,297 gr; a=9; pl. IV/68;

Av./Rv. idem Cat. 65 dar cu milesimul **96**.

69. Triplu groș; Ar.; d=20,8x21,0 mm; g=2,528 gr; a=3; pl. IV/69;

Av.: idem Cat. 60;

Rv.: cerc perlat; în câmp: **III/GROS·ARG/TRI·R·PO·F** scut încărcat cu leu rampant **98**;

RIGA

1590

70. Triplu groș; Ar.; d=22,4x22,5 mm; g=2,344 gr; a=3; pl. IV/70;

Av.: cerc perlat; circular: **SIG·III·D·G·REX·PO·LI·**; în câmp: bust dreapta Sigismund III;

Rv.: cerc perlat; în câmp: ***III*/ 15 90/GR OS/ARG·TRIP/CIVI·RI·***Gefloare de crin; milesimul și cuvântul gros sunt întrerupte de stema orașului Riga.

²⁹ Stema orașului Poznan unde a fost bătută moneda.

³⁰ Element din stema Suediei.

71. Triplu groș; Ar.; d=22,1x22,1 mm; g=2,406 gr; a=10; pl. IV/71;
Av./Rv. idem Cat. 70 dar cu milesimul **15 91**. 1591
72. Triplu groș; Ar.; d=21,3x21,5 mm; g=2,340 gr; a=3; pl. IV/72;
Av.: ideem Cat. 70, dar în legandă în loc de **LI LIV**³¹
Rv. idem Cat. 70 dar cu milesimul **15 93**. 1593
73. Triplu groș; Ar.; d=21,2x21,0 mm; g=2,129 gr; a=3; pl. IV/73;
Av./Rv. idem Cat. 70 dar cu milesimul **15 93**. 1595
74. Triplu groș; Ar.; d=22,1x21,2 mm; g=2,629 gr; a=3; pl. IV/74;
Av./Rv. idem Cat. 70 dar cu milesimul **15 91**. 1596

LITUANIA

75. Triplu groș; Ar.; d=21,4x21,1 mm; g=2,289 gr; a=9; pl. IV/75;
Av.: cerc perlat: circular: **SIG-III-D-G-REX** semn de monetărie **PO-M-D-L**; în câmp: bust dreapta Sigismund III;
Rv.: cerc perlat; în câmp: **III/15 90/GROS-ARG/TRIP-MD-LIT**; milesimul este întrerupt de stema familiei Wasa încadrată de vulturul polonez și cavalerul lituanian; 1590
76. Triplu groș; Ar.; d=21,4x21,0 mm; g=2,433 gr; a=6; pl. IV/76;
Av.: idem Cat. 75 dar lipsește semnul de monetărie;
Rv.: cerc perlat; în câmp: ***III*/GROS-ARG/TRIP.M-D-L-15** semn de monetărie **95**; cifra III este despărțită de restul legendei de stema familiei Wasa încadrată de vulturul polonez și cavalerul lituanian; 1595

PRUSIA

ALBERT (1525-1569)

77. Groș; Ar.; d=22,7x22,5 mm; g=1,952 gr.; a=2; pl. IV/77;
Av.: cerc continuu; circular: **ALBER • D • G • MAR • BRAN • DVX • PRVS •**; cerc perlat; în câmp: stema parțială a Prusiei: acvila în zbor deschis purtând pe piept scut încărcat cu inițiala **S**;
Rv.; cerc continuu; circular: **IVSTVS • EX • FIDES • VIVIT •** scut încărcat cu stema parțială a Brandenburgului; cerc perlat; în câmp: bust dreapta Albert; 1529
78. Jumătate de groș (Polonia); Ar.; d=17,8x17,6 mm; g=0,855 gr; a=2; pl. IV/78;
Av./Rv. cu legenda ilizibilă. Neidentificabile
79. Heller; Ar.; d=14,2x14,9 mm; g=0,312 gr; pl. IV/79;
Av.: ilizibil.

ABREVIERI

a – axa (poziția aversului față de revers)
Ar. - argint
Av. – avers
Cat. - Catalog
d – diametru
g – greutate
gr. - grame

fig. - figura
mm - milimetri
pl. – planșa
Rv. - revers

³¹ Posibil fals.

Un fragment de trésor monétaire médiéval de Teaca

(Résumé)

L'ensemble des monnaies présentées ici fait partie du trésor découvert au cours de l'été 2008 à l'occasion des travaux de mise à niveau d'un terrain en vue de la construction d'une maison sur une des venelle de la localité Teaca, pas loin du cimetière évangélique.

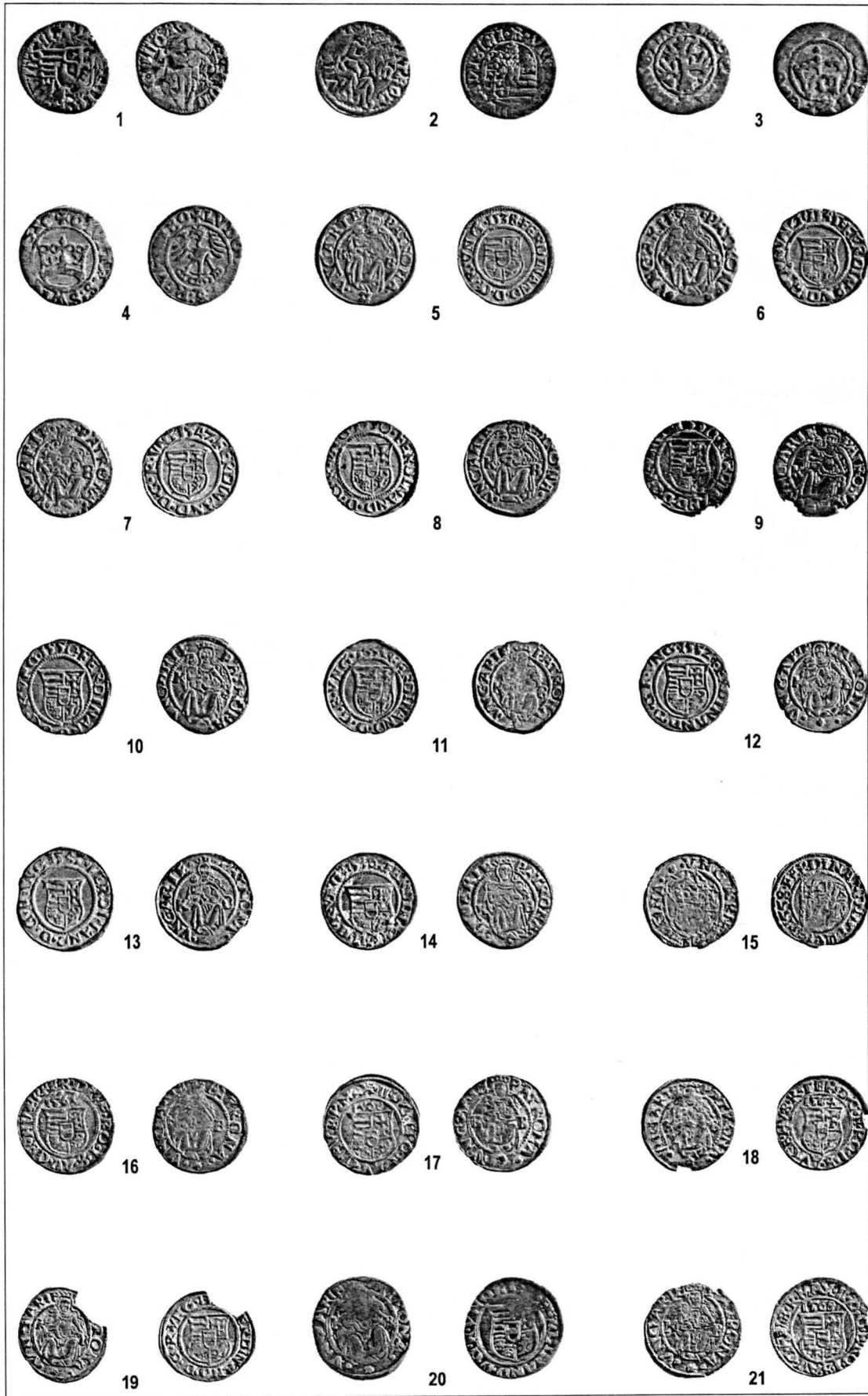
Les 79 monnaies étudiées dans cet article confirme la structure des trésors monétaires, spécifiques pour les XVIe siècle sur le territoire transylvain. Chronologiquement, les monnaies sont datées entre la fin du XVIe siècle (la première monnaie appartient à Matthias Corvin) et 1599, donc l'année qui marque une point d'orgue dans l'histoire de la Transylvanie, la province étant conquise par Michel le Brave, le prince de la Valachie. Si cet ensemble constituait la totalité du trésor, nous pourrions affirmer avec certitude que son enterrement est étroitement lié à cet événement politique. Mais parce que nous ne connaissons pas la datation des autres monnaies qui ont été dissipées après la découverte, nous ne pouvons pas nous y prononcer.

En ce qui concerne la composition du trésor, comme nous l'avons dit, elle s'inscrit dans la structure typique des trésors transylvains du XVIe siècle. Plus de la moitié des pièces sont des dinars (45 pièces), les reste étant des triple gros (21 pièces), des gros (3 pièces), des demi-gros (6 pièces), et des hellers (4 pièces).

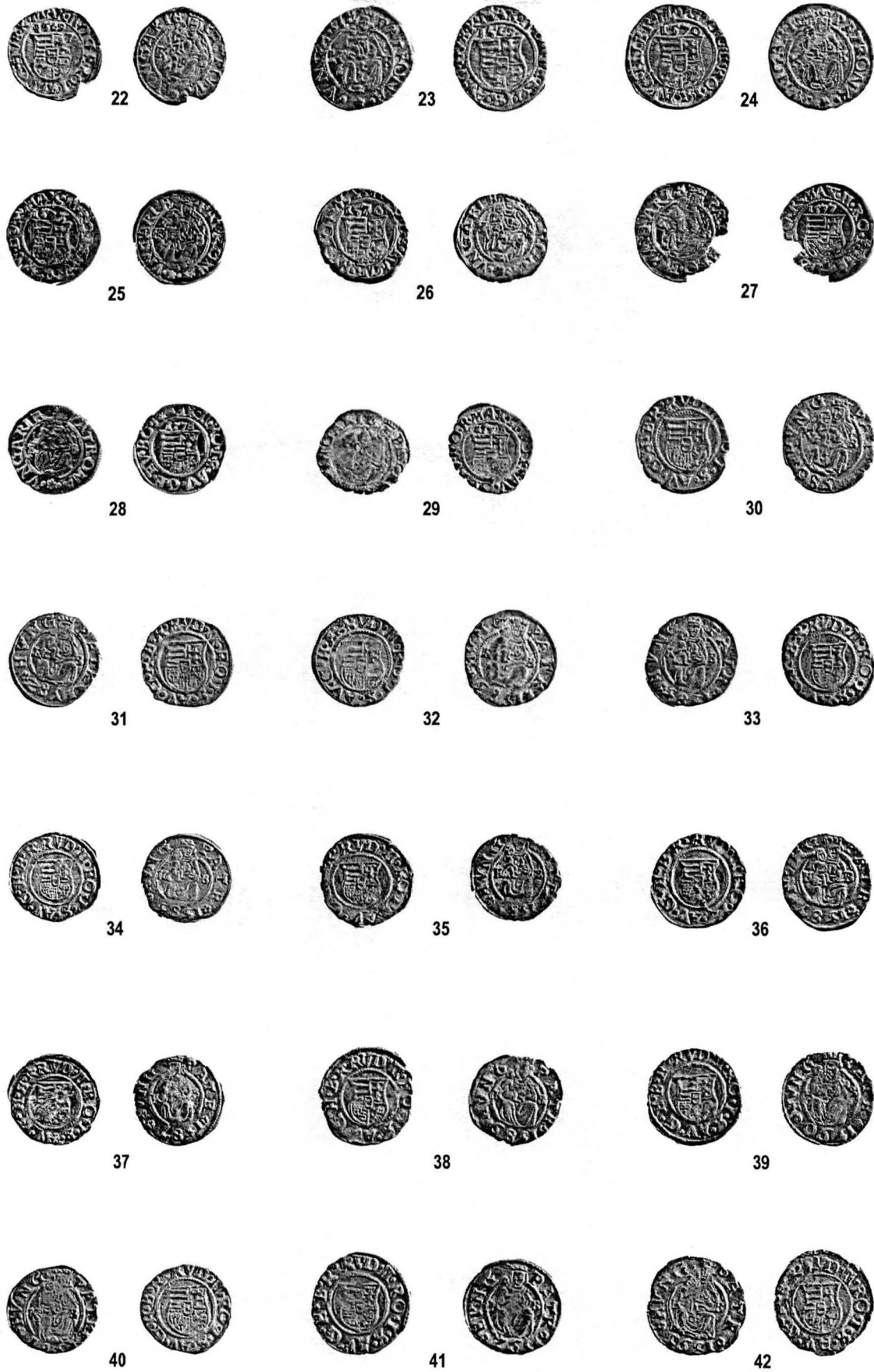
Les monnaies ont été frappées pour l'Hongrie par ses derniers rois indépendants, (Matthias Corvin, Ladislas II Jagellon et Louis II Jagellon) et après Mohács par les empereurs du Saint Empire Romain de Nation Allemande en tant que rois d'Hongrie, Ferdinand Ier, Maximilien IIème et Rudolf IIème. C'est tout à fait remarquable que toutes les monnaies émises pour l'Hongrie ont été frappées à Kremnica. Pour la Bohême nous avons 3 monnaies, toutes de Ferdinand Ier. Les monnaies pour la Pologne et les territoires qu'elle maîtrisait (Gdansk, Riga, Lituanie) ont été frappées par Alexandre, Sigismond Ier, Etienne Ier Báthory et Sigismond III Vasa. Pour la Prusse, il y a une seule monnaie d'Albert Ier. Il y a encore quelques pièces pour lesquelles il n'a pas été possible d'établir la datte ou l'émetteur à cause de leur mauvais état de conservation. De cette simple énumération des émetteurs et des pays d'origine des monnaies, nous pouvons conclure, que ce trésor a la structure des trésors transylvains de l'époque. Sans doute, les monnaies venaient de l'activité commerciale de la région, si on tient compte de la situation de Teaca, proche de frontière avec la Moldavie et en étroite liaison avec l'espace européen patronné par les rois hongrois et puis par la Maison d'Habsbourg.

Bibliografie

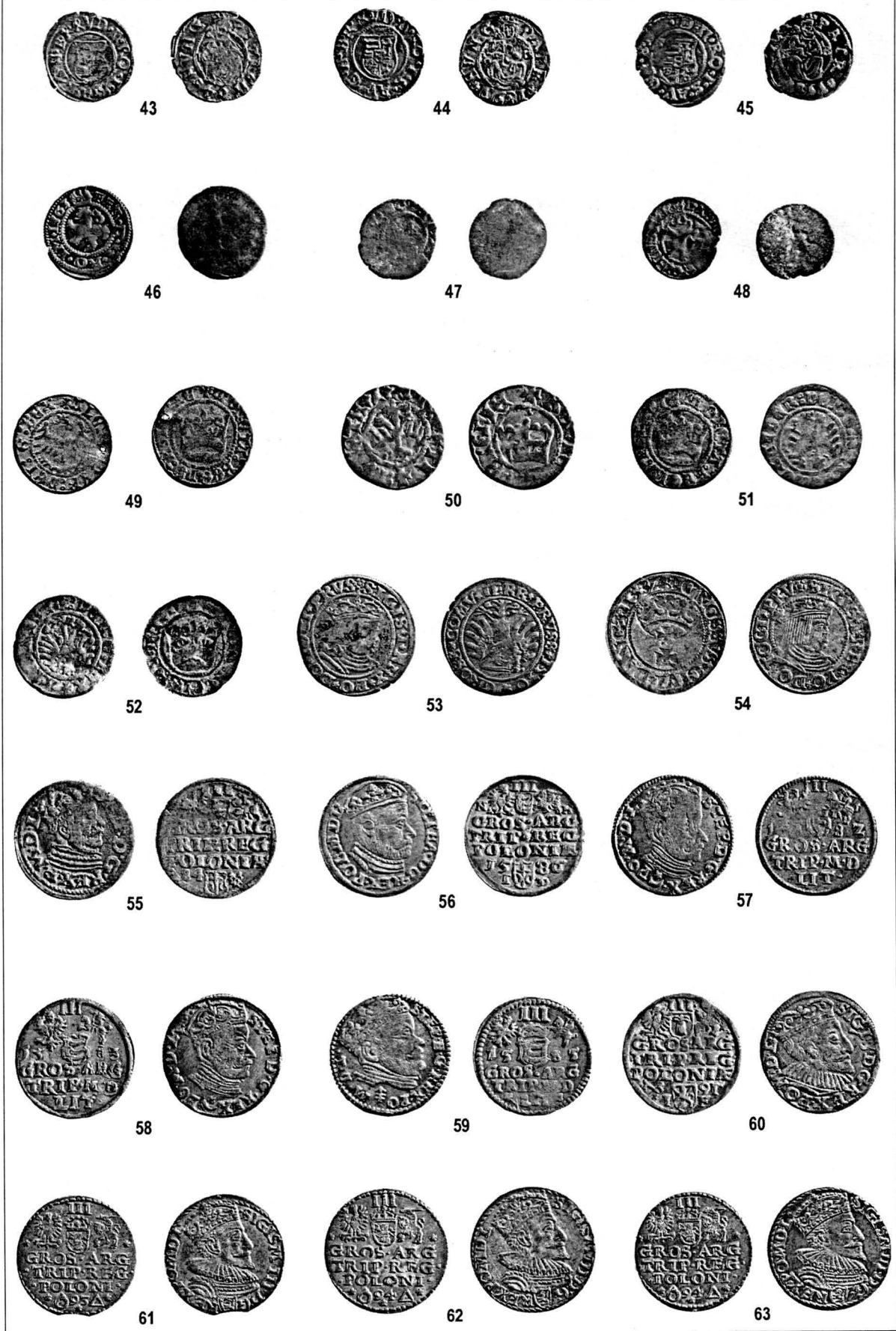
- Appel, Joseph, *Das Repertorium zur Münzkunde des Mittelalters und der Neuem Zeit*, Viena (vol. 2/II-1822, vol. 3/II – 1824, vol. 4/II – 1829)
- Boner, Charles, *Siebenbürgen, Land und Leute*, Leipzig 1868, p 397
- Călian, Livia, *Tezaurul monetar din sec. al XVI-lea din mormântul nr. 16 (Dej)*, în *Contribuții arheologice la istoria orașului Dej* (coordonator D. Isac), ed. Mega, Cluj-Napoca, 2008, p. 84-96
- Dahinten, Otto, *Geschichte der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*, editura Böhlau, Köln-Wien, 1988, p 316;
- Dragotă, Gheorghe – Frătean, Ioan, *Tezaurul monetar de la Părău sec. XIV-XVII*, Făgăraș, 1998
- Drăganu, Nicolae, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomastice*, București 1933, p 53.
- Fabini, Hermann, *Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburg und Dorfkirchen*, vol. I, Hermannstadt – Heidelberg 1999, p 739).
- Huszár, Lajos, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*, Corvina, Budapest, 1979
- Huszár, Lajos, *A Báthoriak pénzei*, Nyírbátor, 2006
- Ilse Schließleder-Fronius, *Tekendorf in Nordsiebenbürgen Ortsmonographie*, p
- Mândrescu Gheorghe, *Arhitectura în stil Renaștere la Bistrița*, Presa Universitară Clujeană, 1999, p 18.
- Prokisch, Bernhard, *Grunddaten zur europäischen Münzprägung der Neuzeit ca. 1500-1990*, Viena, 1993
- Nussbächer, Geront, *Aus der Vergangenheit von Tekendorf; Aus Urkunden und Chroniken*, editura Kriterion, București 1981, p 59
- Soós, Ferenc, *A magyar fémpénzek feliratai és cimerei*, Budapest, 1998
- Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. II, EA, București, 1966, p 185.
- Știrbu, Constanța – Velter, Ana Maria, *Tezaurul monetar de la Pietrele*, București, 1996
- Urkundenbuch*, vol. I, nr. 48 și 317
- Urkunden-regesten aus dem Archiv der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*, vol. III, Köln-Weimar-Wien, 1995, nr. 4812-4813, p 339-340.

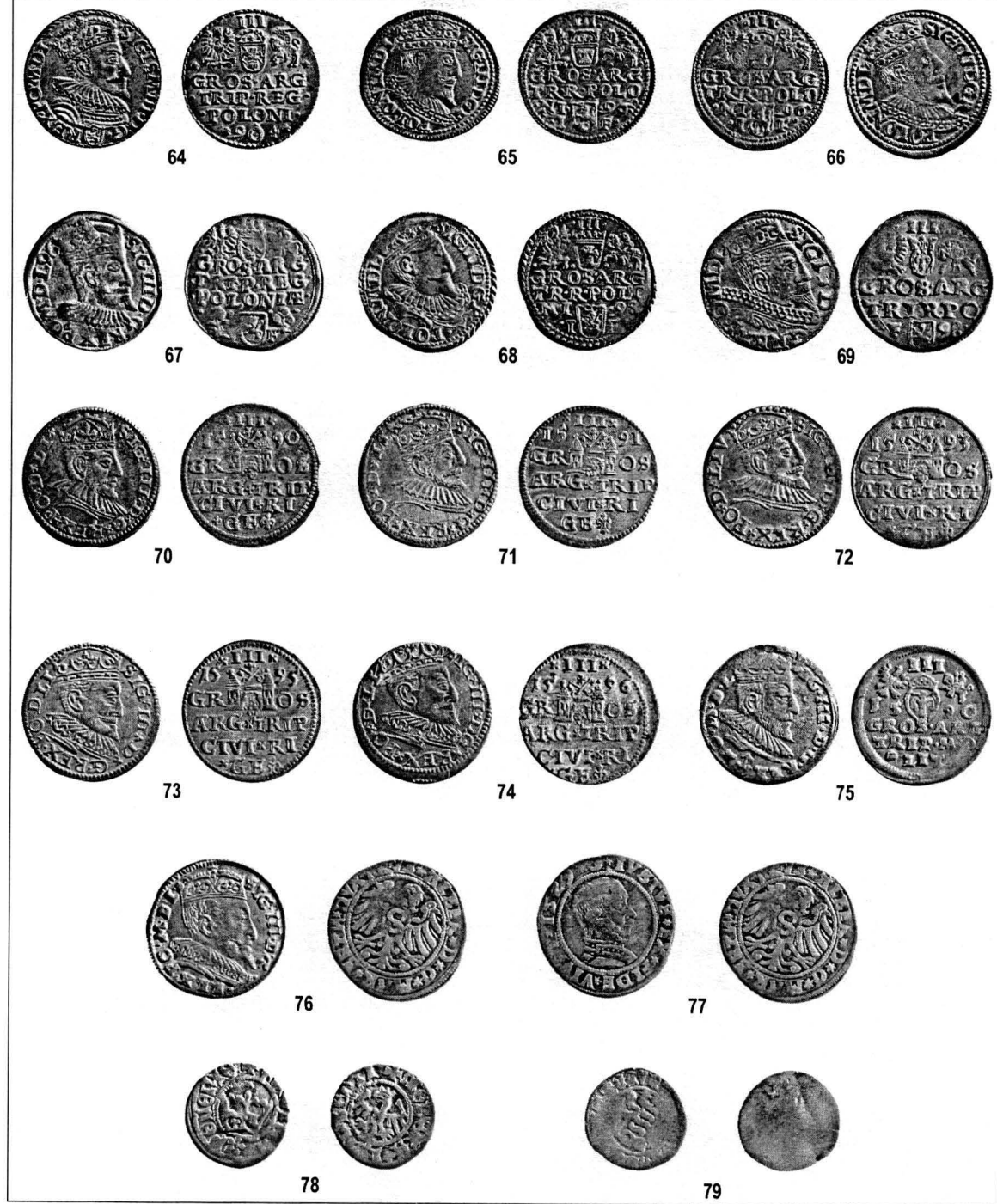
Pl. I

Pl. II

Pl. III

Pl. IV

